

Sygn. akt II AKa 110/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 lipca 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie II Wydział Karny w składzie:

Przewodniczący: sędzia Maciej Żelazowski

Sędziowie: Stanisław Kucharczyk

(del.) Maciej Strączyński

Protokolant: st. sekr. sądowy Anita Jagielska

przy udziale prokuratora Prokuratury Okręgowej w Gorzowie Wlkp. Arkadiusza Roćko

po rozpoznaniu w dniu 4 lipca 2019 r. sprawy

wnioskodawczyń B. P., H. P. i R. P.

o odszkodowanie i zadośćuczynienie z ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego

na skutek apelacji wniesionej przez prokuratora

od wyroku Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim

z dnia 11 marca 2019 r. sygn. akt II Ko 2/19

I. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie I w ten sposób, że obniża zasądzone od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawczyń: B. P., H. P. i R. P., kwoty zadośćuczynienia do kwot po 50 000 (pięćdziesiąt tysięcy) złotych oraz kwoty odszkodowania do kwot po 20 000 (dwadzieścia tysięcy) złotych,

II. w pozostałym zakresie zaskarżony wyrok utrzymuje w mocy,

III. kosztami postępowania odwoławczego obciąża Skarb Państwa.

Stanisław Kucharczyk Maciej Żelazowski Maciej Strączyński

Sygn. akt II AKa 110/19

UZASADNIENIE

Wnioskiem z dnia 27 grudnia 2018 r. B. P., H. P. i R. P. wniosły o zasądzenie na podst. art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U.2018.2099 j.t.) w związku z represjonowaniem, zatrzymaniem, aresztowaniem i skazaniem E. S. w sprawach zakończonych wyrokiem Sądu Rejonowego z Gorzowie Wlkp. z dnia 25 lipca 1984 r., sygn. akt II K 334/84 oraz wyrokiem Sądu Rejonowego w Słubicach z dnia 11 listopada 1985 r., sygn. akt II K 273/85, za działalność niepodległościową w latach osiemdziesiątych dwudziestego wieku, na rzecz każdej z nich kwoty 150 000 zł tytułem zadośćuczynienia i kwoty 60 000 zł tytułem odszkodowania.

Wyrokiem z dnia 10 września 2018 r. sygn. akt II Ko 298/18, Sąd Okręgowy w Gorzowie Wlkp. zasądził w odrębnym postępowaniu na rzecz S. S. (2), żony represjonowanego, a matki wymienionych wyżej wnioskodawczyń, kwotę 150 000 zł tytułem zadośćuczynienia i kwoty 60 000 zł tytułem odszkodowania za represje jakie poniósł jej mąż E. S..

Wyrokiem z dnia 11 marca 2019 r., sygn. akt II Ko 2/19, Sąd Okręgowy w Gorzowie Wlkp. orzekł:

„I. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawczyń B. P., H. P., R. P. kwoty po 150.000 zł (sto pięćdziesiąt tysięcy złotych) tytułem zadośćuczynienia oraz po 60.000 zł (sześćdziesiąt tysięcy złotych) tytułem odszkodowania wraz z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku;

II. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawczyń B. P., H. P., R. P. kwoty po 147,60 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego;

III. koszty postępowania ponosi Skarb Państwa.”

Apelację od powyższego wyroku złożył oskarżyciel publiczny, zaskarżając go w całości na niekorzyść wnioskodawczyń: B. P., H. P. i R. P. i zarzucając:

„obrazę przepisów prawa materialnego, tj. art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa polskiego poprzez jego niewłaściwą wykładnię i błędne przyjęcie, iż zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawczyń B. P., H. P. i R. P. kwoty po 150.000 zł (łącznie 450.000 zł) tytułem zadośćuczynienia oraz po 60.000 zł (łącznie 180.000 zł) tytułem odszkodowania mieściło się w granicach uprawnień nadanym - w cytowanej ustawie - dzieciom osób, wobec których stwierdzono nieważność orzeczenia albo wydano decyzję o internowaniu w związku z wprowadzeniem w dniu 13 grudnia 1981 r. w Polsce stanu wojennego, podczas gdy prawidłowa interpretacja przepisu, wynikająca m.in. z aktualnego orzecznictwa Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych wskazuje, że zadośćuczynienie w kwocie 150.000 zł oraz odszkodowanie w kwocie 60.000 zł, które przysługiwałoby osobie represjonowanej należało zasądzić na rzecz wnioskodawczyń w częściach po 1/3”.

Podnosząc powyższy zarzut, apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawczyń B. P., H. P. i R. P. kwoty po 50.000 zł (łącznie 150.000 zł) tytułem zadośćuczynienia oraz po 20.000 zł (łącznie 60.000 zł) tytułem odszkodowania.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja prokuratora zasługiwała na uwzględnienie.

W pierwszej kolejności stwierdzić należy, że w sprawie nie była kwestionowana, ani podstawa prawna dochodzonego roszczenia, ani ustalona przez Sąd I instancji wysokość zadośćuczynienia i odszkodowania jaka należała się uprawnionemu na podstawie art. 8 ust. 1 w zw. z art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U.2018.2099 j.t.) w związku z represjonowaniem, zatrzymaniem, aresztowaniem i skazaniem E. S. w sprawach zakończonych wyrokiem Sądu Rejonowego z Gorzowie Wlkp. z dnia 25 lipca 1984 r., sygn. akt II K 334/84 oraz wyrokiem Sądu Rejonowego w Słubicach z dnia 11 listopada 1985 r., sygn. akt II K 273/85, za działalność niepodległościową w latach osiemdziesiątych dwudziestego wieku, co do których na skutek rewizji nadzwyczajnych zapadły wyroki uniewinniające. Zresztą kierunek i zakres wniesionego środka odwoławczego wykluczały jakąkolwiek możliwość ingerencji w rozstrzygnięcia w tym zakresie.

Zauważyć zatem jedynie należy, że Sąd I instancji ustalając wysokość zadośćuczynienia należną E. S. na kwotę 150 000 zł zasadnie uwzględnił okres pozbawienia wolności represjonowanego, brutalny sposób jego traktowania, pozbawienie opieki medycznej, cierpienia psychiczne związane z rozłąką z rodziną i troską o ich los, czy z samym faktem represjonowania za patriotyczną postawę.

Prawidłowo również Sąd I instancji ustalił na kwotę 60 000 zł wysokość odszkodowania mnożąc ilość miesięcy pozbawienia wolności przez średnie miesięczne wynagrodzenia, jakie represjonowany utracił.

Rozstrzygnięcia wymagały natomiast dwie kwestie. Po pierwsze, czy w sytuacji, w której wobec śmierci uprawnionego (E. S. zmarł w dniu 29 czerwca 2003 r.) odrębnym wyrokiem (z dnia 10 września 2018 r., sygn. II Ko 289/18) zasądzono całą wymienioną kwotę zadośćuczynienia i odszkodowania na rzecz jednej z osób uprawnionych na podstawie art. 8 ust. 1 zdanie drugie wymienionej wyżej ustawy, z własnym wnioskiem wystąpić mogą pozostałe osoby należące do kręgu osób, którym przysługiwało uprawnienie po zmarłym E. S.. Po drugie zaś, czy w przypadku pozytywnej odpowiedzi na pierwsze pytanie, zasądzona na rzecz pozostałych uprawnionych kwota winna być zasądzana w pełnej wysokości należnego E. S. odszkodowania i zadośćuczynienia, tak jak uczynił to Sąd I instancji, czy też osobom tym należała się jedynie przypadająca na każdą z nich część ustalonej kwoty odszkodowania i zadośćuczynienia.

Odpowiadając na pierwsze z powyższych pytań stwierdzić należy, że jak wynika z ugruntowanej linii orzeczniczej Sądu Najwyższego i sądów powszechnych, zasądzenie na rzecz niektórych z osób wymienionych w art. 8 ust. 1. Zdanie drugie ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, całego roszczenia, które przypadłoby osobie represjonowanej, nie stoi na przeszkodzie zgłoszeniu - w trybie przepisów tej ustawy - żądania zasądzenia przez pozostałe osoby uprawnione należnych im roszczeń (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 22 września 1994 r., I KZP 22/94, OSNKW1994/9-10/59, czy wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 18 stycznia 2018 r., II AKa 539/17, LEX nr 2490241). Podzielając zatem powyższe zapatrywania uznać należało, że pomimo, iż na mocy wyroku Sądu Okręgowego w Gorzowie Wlkp. z dnia 10 września 2018 r. sygn. II Ko 289/18, zasądzono na rzecz żony represjonowanego, S. S. (2), całą kwotę należnego represjonowanemu zadośćuczynienia i odszkodowania (odpowiednio 150 000 zł i 60 000 zł), córki represjonowanego, a więc B. P., H. P. i R. P., były uprawnione do wystąpienia z własnym wnioskiem w tym zakresie.

W tej sytuacji pozostawała do rozstrzygnięcia druga ze wskazanych wyżej kwestii. W tym zaś zakresie stwierdzić należy, że wbrew wywiadom Sądu I instancji, niedopuszczalne było zasądzenie całości należnego bezpośrednio represjonowanemu odszkodowania i zadośćuczynienia na rzecz każdej z wnioskodawczyń. W sytuacji bowiem wielości osób uprawnionych z mocy art. 8 ust. 1 zdanie drugie ustawy z 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, osoby te mogą skutecznie dochodzić tylko stosownych części świadczenia przysługującego represjonowanemu i nie istnieje zarazem w tym zakresie żadna więź wynikająca z solidarności czynnej, przejawiająca się w tak zwanej reprezentacji wzajemnej między wierzycielami wobec dłużnika w przypadkach, gdy chodzi o ich korzyść, ani też nie łączy tych wierzycieli współuczestnictwo konieczne. Żadna z tych osób nie może dochodzić całości roszczenia, działając w imieniu własnym, a może tylko domagać się tej części, która na nią przypada (por. wymienioną wyżej uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 22 września 1994 r., wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2005 r., III KK 332/04, OSNwSK 2005/1/299, czy wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 18 stycznia 2018 r., II AKa 539/17, LEX nr 2490241). Wprawdzie Sąd Okręgowy w Gorzowie Wlkp. stwierdził, że wskazane wyżej rozstrzygnięcie premiowałoby osoby, które samodzielnie złożyły wniosek, ale takie stanowisko nie wytrzymało krytyki. Nawet bowiem w sytuacji, w której z wnioskiem wystąpi tylko jedna z osób uprawnionych wymienionych w art. 8 ust. 1 zdanie drugie, cytowanej na wstępie ustawy, gdy orzekający sąd poweźmie informację, że występują jeszcze inne osoby uprawnione, nie ma obowiązku, a nawet prawa, ich wzywania i orzekania także co do tych osób, ale winien fakt ten uwzględnić i zasądzić na rzecz wnioskodawcy jedynie przypadającą na niego część kwoty zadośćuczynienia i odszkodowania, jakie przypadłoby samemu represjonowanemu. Czym innym jest uprawnienie do samodzielnego dochodzenia roszczenia i brak solidarności czynnej, a czym innym wysokość odszkodowania i zadośćuczynienia, jaką należy zasądzić na rzecz każdej z kilku uprawnionych do ich dochodzenia po zmarłym represjonowanym. Trzeba też dodać, że podzielenie wywodów Sądu I instancji doprowadziłoby do sytuacji, w której Skarb Państwa, w takiej sytuacji, jak przedmiotowa, zasądzałby na rzecz samego represjonowanego, kwotę 210 000 zł, a na rzecz osób, które same represjonowane nie były, łącznie wielokrotność tej kwoty. Na „spadkobierców” określonych w art. 8 ust. 1 wymienionej ustawy przechodzi

uprawnienie zmarłego, a tym samym jego wysokość stanowi górną granicę kwoty, która może zostać zasądzona od Skarbu Państwa, albo w całości, jeżeli jest jeden „spadkobierca”, albo w odpowiednich częściach, jeżeli jest ich więcej.

Zasadnie zatem apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i zasądzenie na rzecz każdej z wnioskodawczyń, przypadającej na nią części kwoty należnej samemu represjonowanemu. Należy się jedynie zastanowić, czy należało zasądzić na rzecz każdej z wnioskodawczyń po 1/3 kwoty 210 000 zł, czy też po 1/4, skoro w sumie uprawnione były cztery osoby (żona skazanego, na rzecz której zasądzono już całą kwotę oraz trzy córki zmarłego występujące w przedmiotowej sprawie), ale uwzględniając kierunek apelacji i treść art. 434 k.p.k., należało uznać, że wszelkie inne niż postulowane rozwiązania w tym zakresie były niedopuszczalne, gdyż sąd odwoławczy ograniczony był zakresem skargi i zawartymi w niej żądaniami.

Orzeczenie o kosztach postępowania odwoławczego oparto na treści art. 13 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Maciej Strączyński Maciej Żelazowski Stanisław Kucharczyk